

Po nedolžnem obsojeni

Bogdan Sajovic, foto: arhiv Demokracije

Leta 1947 je bilo v Ljubljani zrežirano sojenje dr. Črtomirju Nagodetu in njegovim političnim somišljenikom. Pod lažno obtožbo, da so imperialistični vohuni, so bili obsojeni na dolge zaporne kazni, Nagodeta pa so ustrelili.

V zadnjih dneh buri duhove odkritje dokumentov Psihiatrične bolnišnice v Ljubljani, ki se nanašajo na ocene nekaterih nekdanjih obtožencev na povojnih političnih procesih. Ena teh ocen se nanaša na dr. Črtomirja Nagodeta, obtoženega na tako imenovanem Nagodetovem procesu. Nagode je bil obsojen na smrt z ustrelitvijo skupaj s še dvema soobtoženima, Ljubom Sircem in Borisom Furlanom. Sirca in Furlana so kasneje pomilostili na zaporno kazen, Nagodeta pa so ustrelili.

Izmišljene obtožbe Pred časom se je pred vhodom na ljubljansko psihiatrijo znašlo več škatel, v katerih so bili zdravstveni dosjeji nekoč preiskovanih oseb, za katere pa seveda ni bilo nujno, da so bili

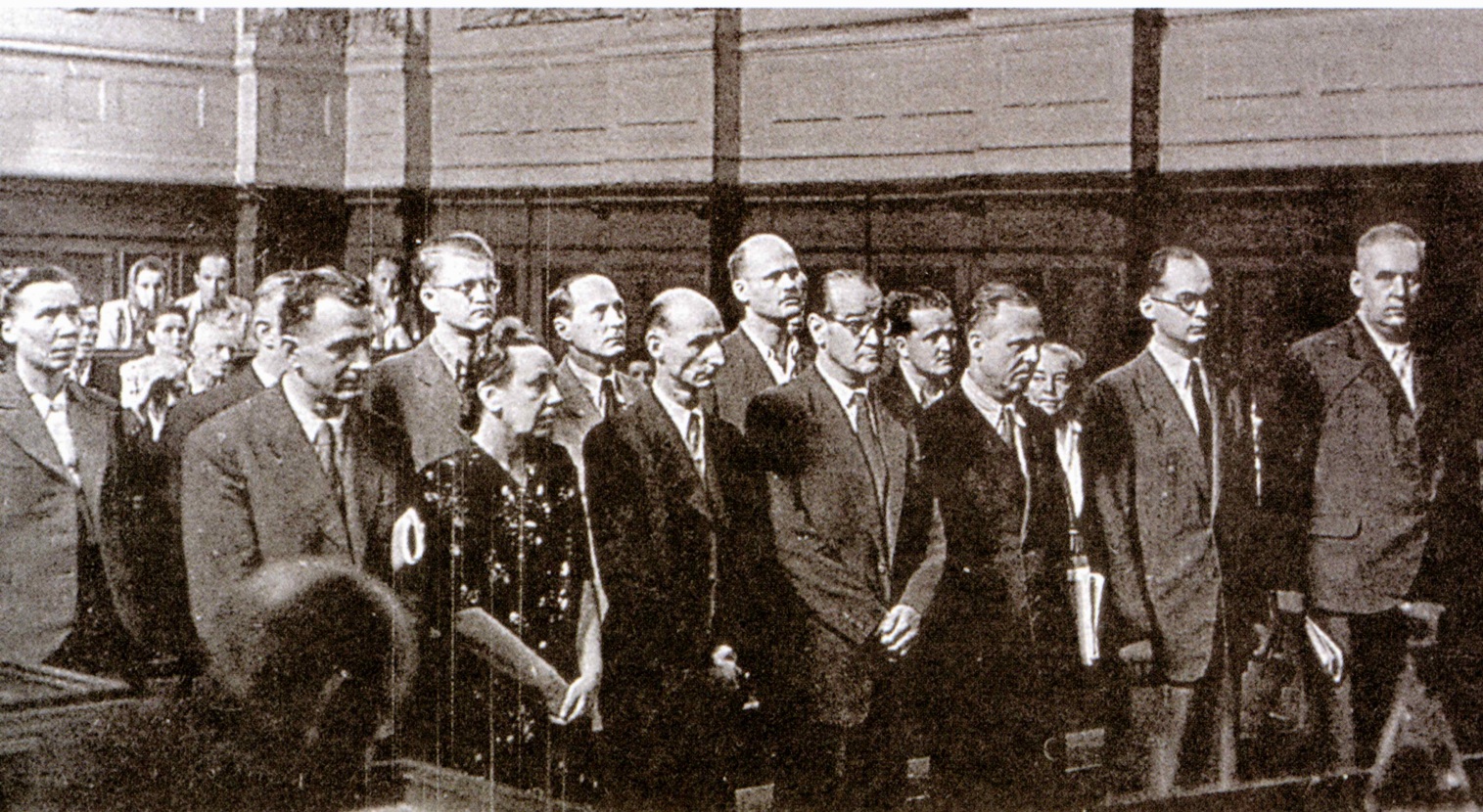
oskrbovanci psihiatrične bolnišnice. Šlo je namreč za dosjeje, ki so jih morali sodni izvedenci psihiatrične stroke napisati po službeni dolžnosti, potem ko so jim naložili, da pred političnimi sodnimi procesi po drugi svetovni vojni pregledajo obtožence, ki so jih komunistične oblasti bremenile raznovrstnih zločinov. Najpogostejša obsodba je bila seveda očitke, da so nasprotniki nove oblasti in s tem narodni sovražniki. Temu so bile dodane še obtožbe, da so med vojno ali pa še celo pred njo sodelovali z nacističnimi ali s fašističnimi oblastmi ter med vojno dejavno podpirali okupatorja, izdajali in ovajali sodržavljane, rušili narodno enotnost, skratka, na vse načine pomagali sovražniku, da bi si dokončno podjarmil slovenski narod. Če tožilci niso imeli niti

najmanjšega dokaza o tako imenovanem protinarodnem predvojnem ali medvojnem delovanju posameznika, so se lotili drugih domnevnih grehov. Najpogostejša je bila obtožba vohunstva za tedaj ne več zavezniške Združene države Amerike ali Veliko Britanijo, ampak po novem za zahodne imperialistične sile, ki naj bi želele tedaj komunistično Jugoslavijo spraviti pod svojo oblast, obnoviti kapitalistični gospodarski sistem in uvesti zahodni princip parlamentarne demokracije, če ne kar restavrirati monarhijo.

Obtoženi je vedno kriv Zavzemanje za parlamentarno demokracijo je bilo v nasprotju z diktaturo po mnenju tožilstva protinarodno delovanje prvega razreda, namreč proletariata, zato

si je seveda zaslužilo najhujšo obsodbo in zgražanje ter gnus vseh poštenih državljanov.

V nasprotju z današnjimi časi, ko je vsakemu kurjemu tatu ali majhnemu prekupčevalcu, da o večjih ribah niti ne govorimo, zagotovljeno tako imenovano varstvo osebnih podatkov oziroma oseba integriteta in so večinoma spuščeni na prostost ter se lahko branijo s svobode (nekateri pravnomočno obsojeni jo lahko celo pobrišejo v tujino in si tem poskušajo zagotoviti azil), so v tistih časih o takšnih privilegijih obtoženci lahko samo sanjali. Obtoženi je bil kriv že samo s tem, ker so ga aretirali. Tedanja ljudska milica (policija je bil derogativen pojem, ostanek starega režima) in nova ljudska oblast v nasprotju s prejšnjimi časi pravično obto-

žujeta samo resnične krivce, ne pa nedolžnih. Obtoženi so sicer imeli pravico do obrambe, a v nasprotju z nekdanjimi krivičnimi časi, kjer je imela državna prisila vse vzvode v svojih rokah in je morala predvsem obtožencu pred sodiščem dokazati krivdo, je imel v novih, naprednih časih obtoženi možnost, da je celo s pomočjo odvetnika sam dokazoval svojo nedolžnost. Male lepotne napakice sodnega sistema, na primer to, da so bili tudi odvetniki večinoma prestrašeni, ker bi lahko obtožili še njih, če bi se preveč potegovali za svojega klienta, napakica v dejstvu, da je tako ali tako le sodišče navadno na namig tožilstva določalo, katero pričo bodo zaslišali, in predvsem to, da si je redko katera razbremenilna priča (obremenilnih je bilo vedno na kupe, če ne drugače, jih je tožilstvo ustvarilo) sploh upala privoliti v pričanje, da ne bi kasneje ali pa morda kar hkrati obtožili tudi nje, so vsekakor omogočile, da je tožilstvo vedno znova poželo velike sodne zmage proti razkrinkanim »sovražnikom ljudstva in tujim saboterjem ter špijonom«.

Režija po sovjetsko Sojenja so bila zrežirana tako, da se jih ne bi sramoval niti najboljši hollywoodski režiser. Sicer pa so imeli komunistični kadri dobro šolo, več jih je namreč obiskovalo kurze v tedaj bratski Sovjetski zvezi, kjer so se na univerzi tajne politične policije nesmrtnega Dzeržinskega naučili, kako se komunističnemu principu sojenja streže.

Osumljenca je treba zapreti in ga takoj klasificirati kot sovražnika ljudstva. Hkrati je treba, varstvo osebnih podatkov in osebne integritete gor ali dol, osumljenca oziroma že krivca ustrezno v javnosti oblatiti in s tem preprečiti, da bi se kdor koli, na primer obtoženčeva družina, zanj potegoval. Ljudje so navadno sklonili glave in si rekli, da je verjetno obtoženi že kriv nečesa, sicer ga ne bi zaprli. Cinično rečeno, kar so

Obtoženi med branjem obtožnice.
Prva vrsta z desne: dr. Črtomir Nagode, Ljubo Sirc, inž. Leon Kavčnik, dr. Boris Furlan, Zoran Hribar, Angela Vode, Metod Krmelj

Komunistični javni tožilec Viktor Avbelj bere obtožnico.

Mitja Ribičič, zasliševalec obtoženih

seveda tajni policisti tudi uspešno potihoma lansirali, da je obtoženi, če že ne zločina, kriv pač česa drugega. Žrtev torej ni imela niti najmanjših možnosti.

Žrtev je nato šla skozi fazo pranja možganov. Eden od obtoženih na takšnih procesih je dejal, da so ga mesece pustili v celici, vse dotlej, da je končno priznal, da je kriv tistega, česar ga obtožujejo. Druge so intenzivno zasliševali, pogosto tudi mučili, dokler niso priznali vsega, kar so od njih zahtevali. Čisto po zgledu moskovskih pa tudi kakšnih drugih kasnejših

de obtoženih. Dovršena je bila celo scenografija, po kateri so se tožilci in sodniki ter obremenilne priče naslavljali s »tovariši«, medtem ko so branilce naslavljali z »gospodi«, spet derogativni pojem, ki je imel namen med publiko sprožiti negativen odnos ne samo do obtoženca, ampak celo do njegovega odvetnika. Skratka vse, kar bi odvetnik, če ni bil ta zaradi prepričanja ali strahu celo bolj obtoževalen do klienta kot tožilstvo, utegnil povedati svojemu klientu v prid, so želeli prikazati kot dvomljivo, neresnično, celo kot

protinarodno delovanje. Tudi publika je bila izbrana iz preverjenih kadrov, največkrat najbolj zagrizenih mladinskih in partijskih aktivistov; ta publika je deloma spontano, deloma pod taktirko dirigentov z vzkliki, s parolami in ploskanjem pospremila izvajanje tožilstva in tožilskih prič, vedno tudi seveda obsodbe, ter z negodovanjem poskuse odvetnikov in obtožencev, ko so se želeli obraniti obtožb. Za vsak primer pa je seveda sedel v dvorani tudi pravoverni novinar, ki je kasneje z naklonjenostjo do represivnih organov pisal članke ▶

Dr. Nagode je bil tajnik Društva prijateljev Sovjetske zveze, a je izstopil zaradi spora s komunistom Alešem Beblerjem.

procesov tako v Sovjetski zvezi, svetilniku komunizma, kot v njegovih satelitskih režimih, katerih eden najbolj zagrizenih je bila tudi komunistična Jugoslavija. Vsaj do informbirojevskega preloma, potlej ni bila več tako satelitska, načeloma pa nič manj zagrizena, le da je šla potem po tako imenovani svoji poti v socializem.

Končno je sledil veliki finale pred sodiščem. Tožilstvo kot podaljšana roka politične policije je imelo vse karte v svojih rokah in je suvereno obvladovalo procese. Določalo je, kdo bodo pričë, kdo se sme in kdo se ne sme pojaviti pred sodnim tribunalom, dajalo je tudi direktive tistim sodnikom, ki morda še niso dojeli duha novega časa in so bili še vedno omejeni z buržujskim sistemom sojenja in iskanja krivde oziroma nekriv-

Spominska plošča na hiši družine Nagode

Radio Krka
106.6 MHz

Za široke ljudske množice so oblasti prenašale potek procesa prek zvočnikov.

SV. IRIŠI 2. NEDELJA, 8. AVGUSTA 1947. SLOVENSKI POROČILA

PETI DAN NAZPRAVE PRED VRHOVNIM SODIŠČEM V LJUBLJANI PROTI NAGODETOVI VOHUNSKI SKUPINI

Nagode je na sestanku svoje vohunske skupine predlagal Borisa Kidriča in dr. Aleša Beblerja

Vsi člani skupine so se s tem predlogom strinjali

Ljubljana, 8. avgusta. Društvo je na sestanku pred vrhovnim sodiščem v Ljubljani predlagal Borisa Kidriča in dr. Aleša Beblerja. Vsi člani skupine so se s tem predlogom strinjali. Nagode je na sestanku predlagal Borisa Kidriča in dr. Aleša Beblerja. Vsi člani skupine so se s tem predlogom strinjali.

Oblasti ind. Črna Nagode pred sodiščem

Obltoženi Nagode skusa zmanjšati pomen vohunskega delovanja svoje skupine

Obltoženi Nagode skusa zmanjšati pomen vohunskega delovanja svoje skupine

Obltoženi Nagode skusa zmanjšati pomen vohunskega delovanja svoje skupine

Režimski novinarji so dajali zrežiranemu postopku še dodaten lesk.

▶ v črni kroniki, če ne celo na naslovnici časnika. Za bolj zagrižene državljane, ki po naključju niso dobili prostora v dvorani, pa so bili po vsem mestu postavljene zvočniki, ki so javno prenašali sojenje. V takšnem ozračju je potekalo tudi sojenje tako imenovani Nagodetovi skupini.

V mladosti preporodovec Prvi obtoženi na procesu je bil dr. Črtomir Nagode, ki je bil dokaj znana politična osebnost že v predvojni Jugoslaviji. Pravzaprav se je Nagode, ki se je rodil leta 1903 v Metliki, s politikto začel ukvarjati že kot gimnazijec. Čeprav je v tedanji avstro-ogrski monarhiji

tevegla izključitev iz gimnazije oziroma celo prepoved nadaljnega šolanja v državi, je kot štirinajstletni dijak ljubljanske klasične gimnazije in član proslavanskega političnega društva Preporod zbiral podpise za podporo majniški deklaraciji, s katero so poskušali poslanci južnoslovenskih narodov v dunajskem parlamentu pri cesarju Avstro-ogrske pridobiti privolitve za spremembe narodnostnih odnosov v dvojni monarhiji.

Po vojni je Nagode v Ljubljani študiral tehniko, leta 1925 je diplomiral iz gradbeništva. Zanimal se je tudi za politiko in se za kratek čas pridružil Orjuni. ORGANIZACIJA JUgoslovenskih NACIONALISTA

usmerjen, kar je tudi dokazoval s svojimi znanstvenimi ekonomskimi ekspertizami, ki so bile naravnane proti vzhodu, še posebej proti Sovjetski zvezi. Nagode je bil privrženec nekoličk milejšega in modificiranega komunističnega gospodarskega sistema, po katerem naj bi imeli kmetje in mali obrtniki možnost zasebne iniciative. Bil eden od pobudnikov Društva prijateljev Sovjetske zveze in po ustanovitvi celo njegov tajnik. Društvo je med levičarsko usmerjeno univerzitetno mladino in levičarskimi intelektualci kmalu pridobilo precejšnje število članov. A Nagode je kmalu odstopil kot tajnik in tudi izstopil iz

Nagode je vojno preživel v svoji hiši, pisal številne spomenice in jih naslavljal tako na Osvobodilno fronto kot na kraljevsko vlado v Londonu, a z njimi ni imel velikega uspeha.

Oproščen, nato ustreljen Po vojni so ga z obtožbo, da je mihailevičev, postavili pred sodišče narode časti, a so ga oprostili. Nagode se je zaposlil na Znanstvenem inštitutu, razočaran zaradi boljševidičnih metod, predvsem kršitev človekovih pravic, pa je poskušal sestaviti protikomunistično opozicijo. Srečeval se je s krogom intelektualcev, praktično z vsemi, kar jih je še ostalo od meščanske opozicije, in poskušal navezati stike s podobno mislečimi krogi v Srbiji ter na Hrvaškem. Maja 1947 so ga aretirali skupaj s tridesetimi drugimi somišljeniki in poleti istega leta postavili pred sodišče.

Na montiranem procesu je bila vsa skupina obsojena kot grupa imperialističnih agentov in vohunov, trije, Nagode ter že omenjena Sirc in Furlan, so bili obsojeni na smrt z ustreljenimi, drugi pa na dolgoletne zaporne kazni. Nekaj dni po obsodbi so Furlana in Sircu pomilostili na zaporno kazen, Nagodetu pa smrtno kazen potrdili in ga verjetno 8. septembra 1947 ustrelili, truplo pa pokopali na skrivnem kraju.

Leta 1991 je Vrhovno sodišče Republike Slovenije dr. Črtomirja Nagodeta in soobsojenca pomilostilo in priznalo, da je šlo leta 1947 za zrežiran proces, ki je slonel na lažnih dokazih o krivdi obsojenih. **D**

Leta 1991 je sodišče rzsodilo, da je šlo v Nagodetovem primeru za zrežiran sodni proces, in obtožene oprostilo.

FM 102.1 99.5 stereo RDS

Radio VIVA

M.Sobota tel:02/537-1949

Slave Klavora 1
9000 Murska Sobota
Slovenija
tel.: 02/537 1949
fax.: 02/537 1948
GSM: 041/34 66 46
GSM: 031/34 51 51
<http://www.radio-viva.com>
e-mail: viva@radio-viva.com

je sicer nastala zato, da bi branila (jugo)slovanstvo predvsem na narodno mešanih slovensko-italijanskih območjih, a kmalu se je bolj posvetila notranjepolitičnim zadevam in se spremenila v organizacijo, ki je poskušala zatirati levičarske nasprotnike in pri tem izvajala nasilje. Nagode je zato kmalu pretrgal stike z organizacijo in ta je bila potem zaradi nasilništva prepovedana.

Levičarska usmeritev Nagode je v Parizu doštudiral geografijo, vzporedno pa je študiral tudi na visoki ekonomski šoli. Študije je sklenil leta 1936 z doktoratom iz geografije in se nato spet v Ljubljani bolj posvetil politiki. Politčno je bil dr. Nagode levičarsko

društva, kajti zapletel se je v spor s komunisti, še posebej z Alešem Beblerjem.

Po kapitulaciji Kraljevine Jugoslavije in aprilski vojni je Nagode menil, da bi se bilo treba okupaciji upreti. Čeprav se ni strinjal s komunističnimi pogledi, je vseeno menil, da bi se bilo treba povezati, s svojo politično skupino Stara pravda pa je sklenil pristopiti k Osvobodilni fronti. Stara pravda je zagovarjala obnovev Jugoslavije, predvsem pa se je zavzemala za podporo četniškemu vojvodi generalu Draži Mihailoviću. S tem svojim stališčem je seveda takoj prišla v nasprotje s komunisti in z večino članstva Osvobodilne fronte, zato je bila vsa skupina okoli Nagodeta izključena iz OF.